

Lektion 4

Den almægtige Gud og menneskets vilje

Forholdet mellem den almægtige Gud og menneskets vilje

Den første skabelsesberetning fortæller os om den fjerne, mægtige Gud, der har fuldstændig *kontrol* over situationen – alt hvad han siger, det sker. Alt det, der er i verden, retter sig efter hans ord.

Den første skabelsesberetnings Gud er en almægtig Gud. Netop som vi siger det i trosbekendelsen:

”Vi tror på Gud Fader, den Almægtige, himlens og jordens skaber”.

Hvad vil det sige at være almægtig?

Ordet *almægtig* er knyttet til ordet *almagt*. Almagt betyder, at man har magt over alting – og hvis der eksisterer andre magter, så vil de være underlagt den almægtige. Hvis Gud er almægtig, betyder det, at Gud har magt over alle ting i universet. Spørgsmålet er selvfølgelig, om denne forestilling om, at Gud er almægtig og derfor har magt over alt og alle, også rummer problemstillinger. Det vil blive undersøgt i den følgende øvelse.

Pinocchio – hænger du også i en snor?

Hvis Gud styrer alting og har magt over alting, hvad betyder det så for menneskets handlinger?

Hvis Gud styrer alt og bestemmer alt i universet ved at sige: ”sådan skal det være”, (som han gør det i skabelsesberetningen), betyder det så ikke, at han styrer menneskets handlinger?

Man kan forestille sig, at Gud holder mennesket som en marionetdukke, der kun gør noget, hvis den bliver styret. Det er jo netop det fantastiske ved historien om Pinocchio. Han er bare en marionetdukke, der bevæger sig, når der bliver trukket i snorene – indtil det fantastiske sker, at han pludselig bliver levende og får sin egen vilje. Pinocchios far ønskede sig mest af alt en søn. En rigtig levende søn i stedet for de marionetdukker, der kun gjorde, hvad han bestemte de skulle gøre.

Historien om Pinocchio kan være med til at illustrere, hvad problemet med Guds almagt er. Gud ønsker at skabe mennesker, han kan være sammen med – rigtige levende mennesker. Men til det at være rigtigt levende hører jo altså også det, ikke at være fuldkommen styret. Man er med andre ord ikke et rigtigt levende menneske, hvis man fungerer som en marionetdukke.

Menneskets vilje

Denne problematik kaldes ”problemet om menneskets vilje eller menneskets frie vilje”.

Jo mere almægtig Gud er, jo mindre fri er menneskets vilje – og jo mere fri menneskets vilje er, jo mindre almægtig kan Gud være. Der er altså et spændingsforhold mellem Guds ubegrænsede almagt og menneskets vilje. Så længe Gud kan bestemme, hvad mennesket gør, hvordan det tænker og handler – så sker alting kun i overensstemmelse med Guds vilje.

Hvis Gud er almægtig og mennesket ingen vilje har, så er det på den ene side positivt, fordi det så kun ville være Guds vilje, der sker i verden. På den anden side er det negativt, fordi det reducerer mennesket til at være en marionetdukke. Hvis Gud ikke er fuldkommen almægtig og mennesket har en fri vilje, så handler det måske ikke, som Gud ønsker det. Pinocchio løber f.eks. også væk fra sin far, da han er blevet en rigtig levende dreng. Og da mennesket bliver levende med sin egen vilje, løber mennesket væk fra Gud og laver ballade, som vi hørte om det i syndefaldsberetningen.

Vi må leve i den spænding, at vi på den ene side fastholder, at Gud er almægtig, men at Gud jo også netop som almægtig afgiver magt til mennesket ved at give det en fri vilje, så mennesket nu også er blevet et ansvarligt væsen. At mennesket har en fri vilje, betyder ikke at Gud så ikke længere er en almægtig Gud. Man kan sige, at Gud ikke *fratages* almægtighed, men netop ved sin almagt trækker sig frivilligt ved at give mennesket dets frie vilje.

Gud og det onde

Er alt ondt resultat af menneskets frie vilje?

Man kan sige, at det onde i verden er resultatet af menneskets frie vilje (havde Eva ikke trodset Guds vilje og spist af æblet, havde alt været fryd og gammen). På den anden side kan man jo også hævde, at mennesket ikke, selv med sin frie vilje, ville kunne gøre ondt, hvis der ikke i forvejen fandtes noget i verden, som var ondt, og som mennesket *kunne* vælge. Det kan godt være, at mennesket gør ondt med sin vilje – men man ville jo ikke kunne klassificere det som ondt, hvis der ikke i skaberværket var sat en skelnen mellem, hvad der er godt, og hvad der er ondt. Altså er der også noget i skaberværket, der er ondt.

Hvis meningen, med at Gud har givet mennesket en fri vilje, er, at det selv skal kunne vælge mellem godt og ondt, mellem at gøre Guds vilje eller ikke, så må der også i den verden, Gud har skabt, være noget, der *er* ondt, som mennesket kan vælge til. Den skabte verden indeholder også noget ondt! Og det er jo lige pludselig noget andet end i den 1. skabelsesberetning ”hvor Gud så at alting var godt”.

I følgende øvelse undersøges hvad Det Gamle Testamente i øvrigt siger om forholdet mellem Gud og det onde, og om hvor det onde kommer fra. Ikke alt ondt i verden (jævnfør ovenstående øvelse) skyldes menneskets frie vilje.

Vi forsager Djævelen

Trosbekendelsen indledes på dansk med en forsagelse. ”Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen”.

Forsagelse betyder at sige nej til. Når vi forsager Djævelen, siger vi altså nej til at have at gøre med Djævelen og hans ondskab. Efter forsagelsen bekender vi, ”at vi tror på Gud Fader, den Almægtige, himlens og jordens skaber”. *Hvad er det for en spænding, vi har her?* På den ene side siger vi, at vi ikke vil have noget med den onde magt at gøre. At forsagelsen er med, pointerer at der er en magt uden for Gud, en magt der her kaldes for ”Djævelen”. Og umiddelbart bagefter bekender vi, at Gud er almægtig. Det spændingsforhold betyder ikke, at vores trosbekendelse er noget sludder, men det understreger den pointe, at det er utroligt svært at finde ud af, hvordan Gud og det onde forholder sig til hinanden. I trosbekendelsen ser det altså ud til, at det er en magt uden for Gud, der er skyld i det onde. Men hvad nu, hvis det forholder sig således, at Gud selv er ophav til det onde? *Hvilke problemer kan der ligge i at sige, at Gud er årsagen til det onde i vores verden?*

Gud som årsag til det onde?

Vi får i alt fald svært ved at tro på, at Gud skulle være en god og kærlig Gud. Hvis Gud er god, hvorfor er verden så ond? Hvis Gud er kærlig, hvorfor forhindrer han så ikke bare ondskaben i verden? Dette problem er helt grundlæggende en klassisk problemstilling, som mennesket til alle tider har måttet forholde sig til. Problemstillingen kalder man for theodice-problemet. (Spørgsmålet om hvorfor der er ondt i verden, når vi har en retfærdig Gud.) Og problemet er, at hver gang man vælger én løsning på, hvad det onde er, en model, så er der noget andet, der bliver et problem.

Det, der er væsentligt at slå fast, og den ”løsning”, som man måske må nøjes med, eller måske rettere erkende, er, at det for os mennesker aldrig er muligt at begribe Gud fuldt ud. Vi kan ikke ”regne Gud ud”. Og når man alligevel forsøger at regne Gud ud, så ender man altid med at gøre Gud mindre, fordi den menneskelige erkendelse ikke rækker til at forstå eller begribe Gud.

Theodiceproblematikken er en spænding, vi må leve med livet igennem. En mulig måde at leve med det på, er at Gud ikke har en mening med lidelsen, men at Gud aldrig slipper den der lider. Det er i virkeligheden alt, hvad der er at sige.

Almagt og kærlighed

Nu har vi set på, hvordan det forholder sig med Gud og det onde og med forholdet mellem ondskab og almagt. Men der er også noget andet ved Gud som skaber, som vi bør forholde os til. At skabelsen er en form for kærlighedserklæring. Hvis det umiddelbart lyder lidt mærkeligt, så lad os se på den anden skabelsesberetning, 1. Mosebog 2,5-25.

Én ting er, at Gud skaber menneskene, for at de skal vogte og dyrke Edens have. Noget andet er, at Gud øjensynligt skaber mennesket, fordi han har lyst til at være sammen med det! Mennesket bor i Paradisets have *sammen med* Gud, og når Gud har haft travlt med at være Gud hele dagen, kommer han ned i haven om aftenen, når luften er blevet kølig, og der taler han med Adam og Eva. At Gud har lyst til at være sammen med mennesket ligger også i skabelsen.

Det, med at sætte et menneske i verden, kender vi jo godt fra den menneskelige verden. Hos os udspringer det, at skabe et barn, for det første af, at vi elsker et andet menneske, men man hører også ofte, at ønsket om at sætte et barn i verden har sin begrundelse i, at man har en masse kærlighed, som man gerne vil dele ud af.

På samme måde er det med Gud, som skaber. Gud skaber mennesket, fordi han har lyst til at elske det. Derfor bliver Gud ofte beskrevet som menneskenes *far*. Det gælder både i Det Gamle Testamente og i Det Nye Testamente. I skal nu møde en fortælling, der siger noget om Guds kærlighed til mennesket og noget om, hvordan kærlighed forholder sig til almægtighed.

Den fortabte søn

Læs Lukasevangeliet kap. 15.

Kærlighedens væsen er frihed

Gud er en far, der har skabt mennesket for at elske det og for at dele sit liv med det.

Igen kan vi bruge historien om Pinocchio. Træskæreren Gepetto ønsker sig virkelig en søn, men han kan kun lave træfigurer, der gør, hvad han siger – figurer, der ikke har selvstændighed og personlighed. Men pludselig sker der det mirakel, at der bliver blæst liv eller ånde i træfiguren Pinocchio, og træskæreren bliver *far* til en levende søn.

På samme måde med Gud som pottemager i 2. skabelsesberetning. Han skærer ikke figurer ud af træ, men former figurer i ler. Men så længe de bare er lerfigurer, kan Gud ikke være sammen med dem. Derfor blæser Gud liv og ånde i figurerne – og sådan bliver Gud *far* til en søn, Adam, og en

datter, Eva. Hverken Pinocchio eller Adam og Eva er længere marionetdukker. De er rigtige levende væsener med deres egen personlighed og deres egen vilje. Og det er pointen – de er mennesker eller de er børn, som Gud elsker, men de har deres egen vilje. (Sønnen i historien i Lukasevangeliet 15 gør jo noget uhørt, men faren forhindrer ham ikke i det. Det betyder ikke at denne fortælling handler om opdragelse – men om, at man grundlæggende ikke kan bestemme over et andet menneske).

Det kan nemlig ikke lade sig gøre at elske nogen, som man uindskrænket bestemmer over. Det giver i alt fald ikke nogen mening. Hvis man elsker nogen og befaler, at de skal elske én tilbage, er der jo ikke tale om kærlighed. Hvis Gud elskede på den måde og befalede mennesket at elske ham igen, ville hans kærlighed blive forvekslet med magt og magtanvendelse.

Og magt og kærlighed ligger meget langt fra hinanden. Elsker man nogen, elsker man jo netop den anden, som han eller hun er. Og kærligheden, som mennesket i så fald ville vise Gud, ville jo ikke være kærlighed, men opfyldelse af en befaling. Det ville være at udføre en ordre. Og der er lige så langt mellem kærlighed og tvang. Kærlighed er altid frivillig.

Hvis kærligheden mellem Gud og mennesker, derfor skal være rigtig kærlighed, må Gud give mennesket lov til at have sin egen vilje og gøre sine egne valg. Og så kan det være, at mennesket elsker Gud igen – men Gud løber også den risiko, at mennesket vender sig bort fra Guds kærlighed. Det centrale er, at hvis man elsker nogen, må man altså give afkald på at være almægtig.

Gud har sat kærligheden som (begrænsende) fortegn for sin almagt

Gud vil selv den kærlighed, som begrænser hans almagt. Gud elsker mennesket, og derfor begrænser han sin magt til at få mennesket til at makke ret. Og derved løber Gud den risiko, at mennesket vender Gud ryggen og løber sin vej (ligesom Pinocchio). Men Gud bliver ved med vha. kærlighed at forsøge at få mennesket tilbage til sig (ligesom faren i historien om den fortabte søn – der løber sin søn i møde) – og det er faktisk det, evangeliet (Det Nye Testamente) handler om. Den almægtige og skabende Gud, som vi tror på, og som vi taler om i trosbekendelsen, er altså først og fremmest en kærlig Gud.